

Țesăturile oltenești de interior

Anișoara Bălan

Totdeauna, în gospodăria țărănească din Oltenia, interiorul era și încă este organizat mai ales din perspective funcționale, dar și estetice. Decorarea interioarelor, care aparținea, fără discuție, femeilor, se baza pe consonanța țesăturilor, pe îmbinarea lor cromatică, după gustul tradițional, dar și după ceea ce am putea numi, chiar în mediul rural, influența modei. La început au fost importante scoarțele, macatele și velințele. Apoi au apărut chilimurile, carpetele, țesăturile din borangic etc. Trebuie să percepem faptul că se poate vorbi și stabili că tradiția este, până la urmă, dinamică.

Meșteșugul țesutului aparținea, în totalitate, femeilor, gospodinelor. Ea, gospodina, este „glorificată” și în colind, spre exemplu, pentru calitățile sale privind atribuțiile casnice: pregătirea mâncării, creșterea copiilor, curățenia și întreținerea casei, priceperea la cusut și... țesut etc. Și fetele de măritat sunt prezente în această ordine a responsabilităților, inclusiv în inițierile premaritale care cuprindeau, mai ales, deprinderea meșteșugurilor, rânduiala estetică a casei, a interioarelor, înfrumusețarea și decorarea acestora. Între vatră, leagăn și războiul de țesut se derula, se consuma viața femeii tradiționale. Lâna, bumbacul, inul, cânepa, părul de capră erau materialele din care femeile oltence țesau capodopere, cele mai multe dintre ele utilitare: carpete, căpătaie, macate, preșuri, fețe de pernă, fețe de masă, batiste de ginere, ștergare, perdele, cearceafuri, acoperitoare de pat, cioltare etc.

Secția de Etnografie a Muzeului Olteniei Craiova deține în prezent peste o mie de obiecte ce fac parte din Colecția „Țesături de interior” și care au intrat în muzeu atât prin donații, cât și prin achiziții, dar și în urma unor ample cercetări de teren în cele cinci județe ce constituie zona etnografică Oltenia, cercetări organizate între anii 1970-1990 de specialiștii Secției de Etnografie. Multe alte obiecte fac parte din așa-zisul fond vechi al muzeului din perioada anilor 1920-1940. Dar colecția a fost îmbogățită, an de an, nu doar prin achiziții și donații, ci și în urma anchetelor de teren efectuate de muzeograful secției. Precizăm că în ultimii 10-15 ani au intrat în această colecție circa 300 obiecte. Această colecție se cuvine a fi cunoscută și prezentată publicului, nu numai pentru frumusețea sa, ci și pentru priceperea și rafinamentul cu care au fost realizate.

Folosite inițial numai pentru nevoi practice, țesăturile au depășit cu timpul rolul lor utilitar, devenind elementul cel mai important în amenajarea interiorului, conferindu-i acestuia un plus de frumusețe.

După locul și modul de utilizare al țesăturilor în cadrul interiorului locuinței, colecția de „Țesături de interior” a Secției de Etnografie se împarte în trei mari categorii:

- I. Țesături de uz casnic/gospodăresc;
- II. Țesături cu caracter decorativ;

III. Țesături rituale, legate de anumite ceremonii de trecere: botez, nuntă, înmormântare.

Aceste grupe de țesături s-au dezvoltat inegal, grupa cea mai numeroasă, cu valoare artistică deosebită, fiind cea a țesăturilor cu caracter decorativ.

I. Sub denumirea generală de țesături de uz casnic (gospodăresc), sunt cuprinse piesele folosite pentru satisfacerea diferitelor nevoi ale gospodăriei: ștergarele pentru față, ștergarele pentru acoperitul hranei, traiste, saci, fețe de masă, iar în funcție de zonă și de spațiul geografic, precum și de natura ocupațiilor, apar și alte țesături de interior: Țoluri, țesături pentru șa (cioltare), cergi pentru grâu, desagii pentru cabaline etc.

II. A doua categorie, bogat reprezentată, este formată din obiecte care se folosesc în organizarea și decorarea interiorului, dându-i o anumită căldură și intimitate. Ele reflectă gradul de prosperitate a fiecărei gospodării, oglindind în același timp specificul zonei. Sistemul de ornamentare a interiorului prin țesături este subordonat tipului de arhitectură și mobilierului specific. Cele mai importante obiecte ce fac parte din această categorie sunt: cearceaful, macatul, căpătâiul, fața de pernă, ștergarul de perete, șervețelul, fața de masă, perdeaua, scoarța, carpeta și covorul.

III. În categoria țesăturilor ocazionale, cuprindem toate acele țesături legate de ceremonii importante (nunta și înmormântarea), precum și alte sărbători ale anului. În categoria țesăturilor de nuntă, se înscriu următoarele obiecte: batistele de nuntă (batista mirelui), ștergarul de nuntă (ștergarul mirelui și cel al cumnatului de mână, ștergarul găleții de apă) și toate țesăturile ce alcătuiesc zestrea miresei.

În ceea ce privește înmormântarea, aici găsim aproape aceleași țesături ca și la nuntă, spre exemplu: batista (ce însoțește lumânarea), ștergarul de mână, fața de pernă, macatul, cearceaful și pânza albă.

O altă clasificare a țesăturilor de interior se poate face în funcție de genul de țesături. Aici întâlnim doar două genuri de țesături:

1. Țesăturile din lână cu urzeala din bumbac (lucrate în războiul de țesut vertical sau orizontal): scoarțe, covoare, carpete, căpătâie, macate.
2. Țesăturile din pânză de cânepă, păr de capră în și bumbac (lucrate în războiul orizontal)

Clasificarea țesăturilor pe genuri, spre deosebire de cea anterioară, se sprijină pe însușirile caracteristice ale țesăturilor, categoria sau genul de țesătură fiind o noțiune complexă care corelează diferitele însușiri: material, formă, tehnică și elemente ornamentale, într-o unitate caracteristică.

Deoarece cristalizarea genurilor de țesătură și folosirea lor de diferite popoare sunt în genere rezultatul unei dezvoltări artistice petrecute pe plan cultural și artistic mai larg, în diferite etape și condiții istorice, clasificarea țesăturilor după genuri de țesătură permite nu numai o apreciere a importanței lor din punct de vedere artistic, ci și precizarea condițiilor în care acest gen de artă s-a dezvoltat istoric.

Pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, când interiorul țărănesc începe să sufere o serie de transformări, ca urmare a influenței orașului, se introduc categorii noi de

șesături mai bine adaptate noului stil al interiorului (mileuri, goblenuri și șesături de artizanat). Deoarece aceste șesături nu au caractere tipice bine precizate și nici o valoare artistică deosebită, ele nu vor fi descrise în acest catalog, ci doar menționate.

Șesutul – meșesug tradițional

Șesutul, ca meșesug în spațiul românesc, este cunoscut încă din epoca neolitică, săpăturile arheologice scoțând la iveală numeroase fusaiole, greutateți de lut pentru întinderea firelor și multe alte obiecte care ne ajută astăzi să ne imaginăm

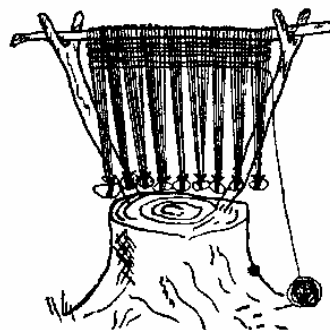
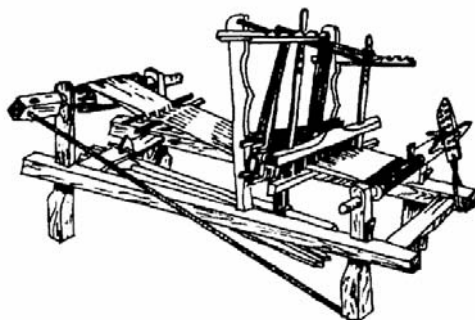
cum a arătat un război de șesut vertical în urmă cu peste 4.000 de ani. Războiul de șesut vertical reprezintă una dintre cele mai vechi invenții ale omului. Primul război de șesut vertical era alcătuit din doi stâlpi de lemn care se fixau cu un capăt în pământ și erau consolidați la partea superioară printr-o bară transversală.

Firele de urzeală suspendate de bara transversală erau tensionate cu greutateți legate la partea inferioară a acestora. Printre firele de urzeală, astfel întinse, se introducea, cu mâna sau cu ajutorul unui bețișor, firul de bătătură, de o singură culoare sau diferit colorat, obținându-se diferite categorii de șesături. Firul de bătătură era îndesat local cu ajutorul unui băț, șesătura fiind neuniformă. Având în vedere înălțimea războiului vertical primitiv, care este corelată cu înălțimea omului, lungimea șesăturii nu depășea 2 m.

Se pare că acest meșesug își are originea în tehnica străveche a împletitului rogojinilor din materiale vegetale, însă se consideră că trecerea de la un meșesug la altul s-a realizat într-o perioadă îndelungată de timp. Faptul că șesutul își are originea în tehnica împletitului, rezultă din prima formă a războiului de șesut, care este similară cu cea a ramei de împletit.

Tehnicile de transformare a firelor în șesături au cunoscut o evoluție specifică în strânsă corelație cu evoluția tehnicii și societății în ansamblu.

Istoria omenirii este strâns legată de istoria tehnicii. Cu ajutorul tehnicii, la început rudimentară și apoi din ce în ce mai perfecționată, oamenii și-au îmbunătățit traiul, și-au ușurat munca și chiar i-au sporit productivitatea. Evoluția tehnicii este impusă de necesitățile practice și determină gradul de civilizație, și, implicit, cultura unei colectivități pe o anumită treaptă a dezvoltării sale istorice. În acest context, o apreciere completă asupra stadiului civilizației unui popor se poate face și pe baza nivelului tehnicii acestuia într-o perioadă dată.

Treptat, războiul vertical a început să fie înlocuit cu războiul orizontal. Documentele atestă existența războiului orizontal în Europa începând cu secolul al X-lea. Descoperirile din așezările de la Garvăn-Dinoeția (Dobrogea), din anul 1954, au condus la concluzia că războiul orizontal era cunoscut pe aceste meleaguri încă din prima jumătate a secolului al XI-lea, când ajunsese la un oarecare grad de perfecțiune.

La început, războiul orizontal, cel puțin la țeserea firelor de in și cânepă, era instalat într-un bordei. Acesta era îngropat pe jumătate în pământ, astfel încât umiditatea solului să confere firelor o anumită elasticitate, care reducea frecvența ruperilor. Pentru ca firele de urzeală să treacă mai ușor prin cocleții itelor și prin spată, acestea se tratau cu un amestec de apă, făină de grâu și untură, amestec cunoscut sub numele de „mânjală”. Ulterior s-a trecut la războiul manual orizontal, prevăzut cu sul de urzeală, cu ite acționate prin pedale și cu spată pentru îndesarea firului de bătătură.

În secolele următoare, asistăm la perfecționarea tehnicilor de lucru și diversificarea tipurilor de țesături realizate. Această perfecționare și extindere a posibilităților de lucru sunt evidențiate de structura și construcția războaielor de țesut orizontale, care sunt păstrate atât în muzeul nostru, cât și în muzeele din întreaga țară.

Bibliografie:

Iorga, Nicolae, *Istoria industriilor la Români*, București, 1927

Marinescu, Marina, *Arta populară românească. Țesături decorative*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975

Pavel, Emilia, *Scoarțe și țesături populare*, Ed. Tehnică, București, 1989

Petrescu, Paul, *Motive decorative celebre*, Ed. Meridiane, București, 1971

Stoica, Georgeta, Doagă, Aurelia, *Interioare românești. Țesături și cusături decorative*, Ed. Albatros, București, 1977

Stoica, Georgeta, Horșia, Olga, *Meșteșuguri artistice tradiționale*, Ed. Enciclopedică București, 2001

Stoica, Georgeta, *Interiorul locuinței țărănești*, Ed. Meridiane, București, 1973

Summary:

The interior of the Oltenian peasant household has always been organised especially from functional but also aesthetic perspectives. The decoration of the interiors, which belonged without a doubt to women, was based on the consonance of the fabrics, on their chromatic combination, in accordance with the traditional taste but also with what we could call, even in rural areas, the fashion influence. At

the beginning, rugs, `macatele` (bed cloths) and `velinte` (bed cloths) were important. Then came kilims, `carpete` (wall cloths), raw silk fabrics etc. We have to understand the fact that we can debate and establish that tradition is eventually dynamic.

The Section of Ethnography of the Museum of Oltenia Craiova holds at present over a thousand objects belonging to the Collection „Woven fabrics for the interior”, which came into the museum through donations and purchases, but also as a result of large field research carried out in the five counties forming the ethnographic area of Oltenia. These research were carried out between 1970 and 1990 by the specialists of the Ethnographic Section. Many other objects belong to the so-called old fund of the museum dating from 1920 – 1940. But the collection has been improved over the years, not just through purchases and donations, but also through field research carried out by the section’s museographers. It is worth mentioning that over the past 10 – 15 years, over 300 objects entered this collection. This collection has to be known and presented to the public, not only for its beauty, but also for the skills and refinement with which the objects were made.